

Euroopan meri- ja kalatalousrahaston Suomen toimintaohjelma 2014–2020

Täytäntöönpano 2016

Toimintaohjelmasta

Toimintaohjelman tavoitteena on luoda kalataloudelle kilpailukykyinen toimintaympäristö, joka kannustaa ja mahdollistaa alan arvoketjun kestäväen kasvun ja uudistumisen. Toimintaympäristön kehittämisessä korostuu kannustavan säätelyn kehittäminen sekä rohkeiden kokeilujen edistäminen. Ohjelman tavoitteena on myös varmistaa Suomen kalavarojen elinvoimaisuus ja monimuotoisuus erityisesti kalakantojen luontaista lisääntymistä edistämällä. Kalatalouden, vesienkäytön ja ympäristönsuojelun tavoitteiden yhteensovittamisella edistetään rakentavaa vuoropuhelua sekä luodaan edellytykset kestäville kasvuille. Ohjelma edistää myös muita mereen liittyviä taloudellisia toimintoja ja ympäristön suojelua yhdenmetyen meripolitiikan puitteissa. Toimintaohjelman tuet kohdennetaan erityisesti kasvua ja uudistumista tukeviin toimiin kalataloudessa ja sinisen biotalouden alalla. Toimintaohjelma tukee osaltaan älykästä, kestävää ja osallistavaa kasvua tukevan Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden saavuttamista.

Kansalliset strategiset päämäärät linkittyvät Euroopan unionin määrittelemiin rahaston painopisteisiin. Painopisteet ja niiden rahoituksen jakauma sekä päätöksillä sidottu julkinen rahamäärä:

Painopistealue	EU (M€)	Kansall. (M€)	Yhteensä (M€)	Päätökset 2016 (EU + kansall.)	Päätökset 2014-2016 (EU + kansall.)
Kestävä kalastus	12 300 000	17 700 000	30 000 000	2 815 108	2 857 759
Kestävä vesiviljely	15 700 000	22 100 000	37 800 000	5 835 490	8 318 290
Yhteisen kalastuspolitiikan täytäntöönpano	30 000 000	5 500 000	35 400 000	13 313 500	21 894 200
Paikallinen kehittäminen	4 400 000	5 000 000	9 400 000	1 937 649	1 937 649
Jalostus ja kauppa	5 500 000	7 000 000	12 500 000	2 627 911	6 250 011
Meripolitiikka	4 400 000	6 200 000	10 600 000	273 750	273 750
Tekninen apu	2 100 000	3 000 000	5 100 000	2 268 708	3 549 758
Yhteensä	74 400 000	66 500 000	140 900 000	29 072 115	45 081 417

Täytäntöönpano 2016

Toimintaohjelman toimeenpanossa keskityttiin erityisesti tukihakemusten käsittelyyn ja tukien myöntämiseen. Tätä varten myös palkattiin lisäresursseja, ja käsittelyaikoja on saatu lyhennettyä. Tukein myöntämisen ja maksamisen ohella on edelleen jatkettu käynnistämiseen liittyviä toimia, erityisesti toimenpidekohtaisten tukiohjeiden laadintaa sekä tietojärjestelmän kehitystä.

Monivuotiset innovaatio-ohjelmat käynnistyivät ensimmäisen ohjelman, Kalatalouden markkinointiohjelman, osalta vuonna 2016. (Loput ohjelmat; kalastuksen ja vesiviljelyn innovaatio-ohjelmat sekä kalatalouden ympäristöohjelma, käynnistyvät vuonna 2017). Monivuotisilla innovaatio-ohjelmilla pyritään koko toimialaa pysyvästi hyödyttävään kehitystyöhön. Ohjelmien tavoitteena on edistää yritysten välistä sekä yksityisten ja julkisten toimijoiden väliseen kumppanuuteen perustuvaa verkostomaista kehitystyötä ja suunnata se Suomen toimintaohjelman keskeisten vaikuttavuustavoitteiden

saavuttamiseen. Tällaisessa kehitystyössä toimijoiden sitoutumisen ja toiminnan vaikuttavuuden näkökulmasta on erityisen tärkeää, että verkostoon kuuluvat toimijat määrittelevät yhdessä toimenpiteet, joilla haluttuun tavoitelaan päästään. Tämän vuoksi innovaatio-ohjelmissa ei ole etukäteen määritelty yksityiskohtaisia toimenpiteitä, vaan ohjelmille on määritetty vaikuttavuustavoitteet. Innovaatio-ohjelmien puitteissa muodostuvien verkostojen tehtävä on luoda toimenpidesuunnitelma asetettujen vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseksi sekä toteuttaa toimenpidesuunnitelman mukaiset konkreettiset toimenpiteet. Yritysten oman T&K -toiminnan tai uuden liiketoiminnan edistäminen on innovaatio-ohjelmien keskeinen tavoite. Kokonaan julkisesti rahoitettu kehitystyö ja sen tulokset eivät voi palvella ainoastaan yksittäistä yritystä tai pientä yritysryhmää, vaan tulosten tulee olla laajasti toimialan hyödynnettävissä. Innovaatio-ohjelmat voivat edistää myös yksityistä T&K-toimintaa, mikäli kehitystyö palvelee ohjelman vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista.

Meri- ja kalatalousverkosto, joka vastaa mm. toimintaohjelmasta tiedottamisesta ja ohjelman verkkoportaalista, aloitti toimintansa Maaseutuviraston verkostopalvelut -yksikössä.

Taloudellisten ohjelmaindikaattoreiden valossa toimeenpano on edennyt aikataulussa. Painopisteiden välillä on tässä tosin eroja, lähinnä painopisteissä 1 ja 6, kestävä kalastus ja yhdenmenny meripolitiikka, toiminta on käynnistynyt hitaammin kuin muissa painopisteissä. Kalasatamainvestointeja on tuettu vain rajoitetusti yhden määräaikaisen hakumenettelyn puitteissa, koska satamien kokonaisarvio on kesken. Kalasatamaselvityksessä, jonka arvioitu valmistumisaika on syyskuu 2017, linjataan satamainvestointien kohdentaminen, minkä jälkeen tässä toimenpiteessä voidaan tehdä laajemmin tukipäätöksiä.

Hankemäärät ovat vielä suhteellisen pieniä. Kuitenkin merkittävimmät, koko elinkeinon kannalta strategisesti keskeiset investoinnit ja hankkeet (erityisesti innovaatio-ohjelmat) on pyritty saamaan käyntiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ohjelmakautta.

Kestävä kalastus

Päätavoite kestävä kalastuksen painopisteessä on kalastuksen arvonnostaminen. Nykyisellään merialueen saaliista 97 % ja arvosta 75 % on silakkaa ja kilohailia. Molempien lajien kannat ovat hyvässä tilassa ja kiintiöt nousseet sekä kokonaissaaliit kasvaneet. Saaliin arvo on kuitenkin laskenut vertailuvuodesta 2013, jolloin silakan ja kilohailin hinnat olivat ennätyskorkeat. Kalajauhotehdas (EMKR 2015) on tuottanut lisäarvoa kalastukselle, kalarehuteollisuudelle, kalankasvatukselle ja kalanjalostukselle sekä hidastanut silakan ja kilohailin hintojen laskua. Rannikkolajien saaliit ovat pienentyneet ja hinnat nousseet. Rannikkokalastuksella on edelleen useita ongelmia, mm. harmaahylkeet, rehevöityminen, ilmastonmuutos, sekä kalastajien ikääntyminen. Suomessa hyväksyttiin laki silakan, kilohailin ja lohen kalastuksessa käytettävistä toimijakohtaisista kalastuskiintiöistä 2016.

Painopisteen tuet ovat kohdistuneet vuonna 2016 mm. erilaisiin alusinvestointeihin (mm. moottorinvaihto), saaliin laatuun ja säilyvyyteen liittyviin toimiin ja kalastuksen turvallisuutta parantaviin investointeihin. Painopisteestä on maksettu myös hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamien vahinkojen korvaukset vuonna 2016.

Kalatasatamainvestointeja on tuettu vain rajoitetusti yhden määräaikaisen hakumenettelyn puitteissa, koska satamien kokonaisarvio on kesken.

Kestävä vesiviljely

Vuonna 2016 kasvatetun kalan arvo ja toiminnan kannattavuus olivat poikkeuksellisen korkeat. Kotimaisen kasvatetun kirjolohen hinnat ovat nousseet Norjan lohen hintojen nousun myötä. Hintoja on nostanut myös lohen tuonnin väheneminen sekä kotimaisen kirjolohen viennin lisääntyminen. Tarjontaa ei ole pystynyt vastaamaan kysyntään, koska nykyisiä kasvatuslupia on leikattu ja uusia lupia ei ole vielä myönnetty vastaavasti.

Erittäin merkittävä painopisteestä tuettu kokonaisuus oli vuonna 2016 Varkauden kalankasvatuksen kiertovesilaitoksen investoinnit kalan kasvatukseen tarkoitettujen hallin rakentamiseen ja kalankasvatuksessa tarvittavan kiertovesitekniikan ja alaiden hankintaan. Investointien kokonaiskustannukset ovat yhteensä yli 11 miljoonaa euroa (Toimintaohjelman tuki viisi miljoonaa euroa). Tuotantoon kohdistuvien investointien ohella vesiviljelyn kasvua ja uudistumista Varkauden kiertovesilaitoksella edistetään tutkimuksella ja yritysten kumppanuuteen perustuvalla yhteistyöllä - Finnforel Oy osallistuu kiertovesikasvatusta koskevaan tutkimukseen yhteistyökumppanina Luonnonvarakeskuksen kanssa, jolloin laitos toimii myös koeympäristönä tutkimukselle, jonka tuloksia hyödynnetään koko vesiviljelyalan kehittämisessä.

Lisäksi painopisteestä tuettiin erilaisia tuotannon tehostamiseen liittyviä hankkeita.

Yhteisin kalastuspolitiikan täytäntöönpano

Painopisteen kautta on tuettu yhteisen kalastuspolitiikan toteuttamista mm. varmistamalla kalastuksenseurantakeskuksen toiminta, vahvistamalla valvonnan henkilöresursseja sekä yksittäisten valvontaohjelmien toteutuksella ja kalustohankinnoilla. Suomi on täyttänyt kaikki valvonnan ennakkoehdot vuoden 2016 loppuun mennessä.

Tiedonkeruussa Suomi on toteuttanut kansallista tiedonkeruuohjelmaa, joka on hyväksytty komission päätöksellä KOM (5568/2013).

Paikallinen kehittäminen

Vuonna 2016 valittiin Ahvenanmaalla yksi toimintaryhmä (Manner-Suomessa valittiin vuonna 2015 yhdeksän ryhmää). Toimintaryhmien hanketoiminta on käynnistynyt vuoden 2016 aikana. Kehittämishankerahan kysyntä on vaihdellut alueittain paljon. Osalla alueista kehittämishankkeita on haasteellista toteuttaa hankehallinnoijien puutteen takia. Toimintaryhmät ovat sitoneet rahaa noin kaksi miljoonaa euroa. Hankkeita ovat olleet mm. uusien kalastajien koulutus, yhteistyö ja erilaiset selvitykset. Toimintaryhmät ovat järjestäneet alueillaan tiedotus- ja neuvontatilaisuuksia, joissa on kerrottu toimintaohjelman rahoitusmahdollisuuksista, alan toimijoille. FARNET (Fisheries Areas Network) järjesti Helsingissä toukokuussa 2016 Euroopan laajuisen seminaarin "Results-oriented CLLD in fisheries areas".

Jalostus ja kauppa

Pääosa kalatalouden arvoketjun työpaikoista on kaupan ja jalostuksen sektorilla. Lohikalat ovat olleet Suomen kalakaupan ja kalan kulutuksen veturi. Lohen tuonti on vähentynyt, johtuen lohen hinnan noususta. Kirjolohen vienti on vastaavasti lisääntynyt ja vuonna 2016 markkinoilla oli 10 miljoonaa kiloa vähemmän lohikalaa kuin vuonna 2014. Lohta jalostavat pienet yritykset, alihankintatöitä tehneet jalostajat ja lohikalojen integroitujen tarjontaketjujen ulkopuolella toimineilla jalostajilla on ollut ongelmia saada raaka-ainetta, mikä on johtanut toiminnan vähentämiseen ja irtisanomisiin.

Kaupan ja jalostuksen sektorilla keskittyminen jatkuu. Isoimmilla yrityksillä on investointi- ja vientihalukkuutta.

Painopisteen kautta on tehty päätökset mm. markkinaohjelmasta (Pro Kala; toimintaohjelman tuki 1,5 miljoonaa euro) sekä silakan ja kilohailin trooli- ja rysäkalastuksen MSC-sertifiointiprosessista (Suomen Ammattikalastajaliitto, Toimintaohjelman tuki 147 000 euroa). Markkinaohjelma tukee jalosteiden markkinoinnin, brändäämisen ja viennin kehittämistä kokonaisvaltaisesti ja ohjelman kautta odotetaan tulevan lisäarvoa kalatalouteen. Silakan ja kilohailin kalastuksen MSC-täysarviointi on ensimmäinen laatuaan Suomessa.

Meripolitiikka

Vuonna 2016 valtioneuvoston kanslia, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö, ympäristöministeriö, ulkoasiainministeriö, valtiovarainministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö laativat yhteistyössä meripolitiikan varojen käyttösuunnitelman. Valmistelutyön aikana järjestettiin kaksi laajaa sidosryhmätilaisuutta. Valtioneuvoston kanslia hyväksyi 2.11.2016 meripolitiikan varojen monivuotisessa käyttösuunnitelman. Siinä määriteltiin varojen käytön suuntaamisen periaatteet, varojen käytön painopisteet ja ajallinen jakautuminen. Meripolitiikan rahoitus kohdennettiin seuraaviin teemoihin: merivalvonnan kehittäminen, merialuesuunnittelun edistäminen, merialueita koskevien tietojen ylläpito ja seuranta, meren tilan parantaminen, kansallisen meripolitiikan edistäminen ja meriosaamisen ja yhteistyön kehittäminen.

Varojen tarkempi kohdentaminen eri käyttötarkoituksiin ratkaistaan vuosittain vahvistettavassa käyttösuunnitelmassa. Valtioneuvoston kanslia hyväksyi 18.11.2016 vuosille 2016 ja 2017 varattujen varojen käyttösuunnitelman, jossa määriteltiin toteutettavat hankkeet sekä avoimen hakumenettelyn tarkemmat teemat.

Tekninen tuki

Teknisen tuesta maksetaan toimintaohjelman toimeenpanoon liittyviä kustannuksia, mm. toimintaohjelman hallinnointia, sähköisten tietojärjestelmien (HYRRÄ ja EMKR) kehittämistä ja ylläpitoa, kalatalousverkoston toimintaa sekä toimintaohjelman arviointi ja ennakointi -kokonaisuutta.